

Minulost nezmizela, jen čeká, až ji objevíš.

13. 10. 2025
lekce pátá

JAK NA ČTENÍ STARÉHO PÍSMÁ

Bc. Magdaléna Kupková

NĚKOLIK POJMŮ PRO ZAČÁTEK

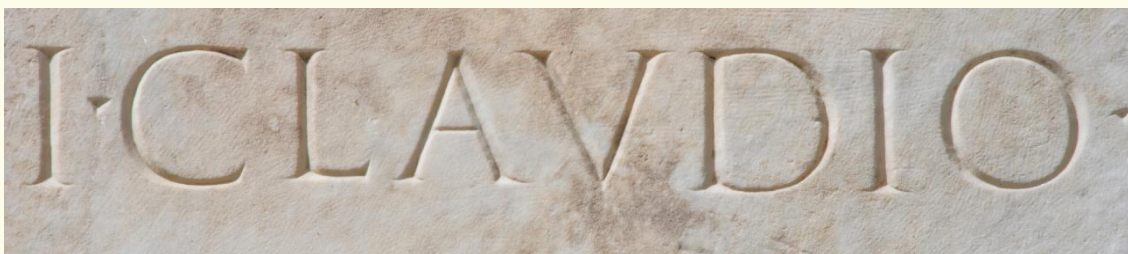
- **PALEOGRAFIE**

- pomocná věda historická
- vývoj písma, číslic a dalších grafických znaků (ligatury a zkratky)
- zkoumá způsoby psaní, vývoj psacích látek apod.
- výuka čtení starých textů
- patří mezi nejdůležitější pomocné vědy historické, protože je nezbytná pro četbu starých rukopisů

NĚKOLIK POJMŮ PRO ZAČÁTEK

- **LATINSKÉ PÍSMO**

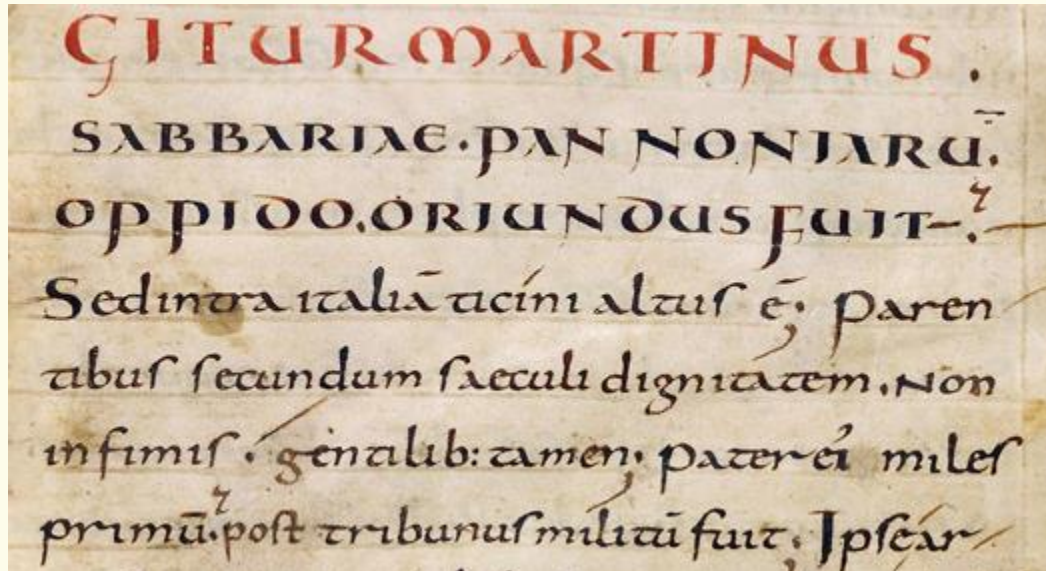
- vznik v antickém Římě
- ŘÍMSKÁ KAPITÁLA – 20 velkých písmen → MAJUSKULE
 - A B C D E F H I K L M N O P Q R S T V X
 - výhradně pro psaní latinských textů a tesání nápisů do mramoru na veřejných stavbách

- KURZIVA – vyvinula se běžným psaním z majuskulí
 - malá nebo psací abeceda → minuskule

NĚKOLIK POJMŮ PRO ZAČÁTEK

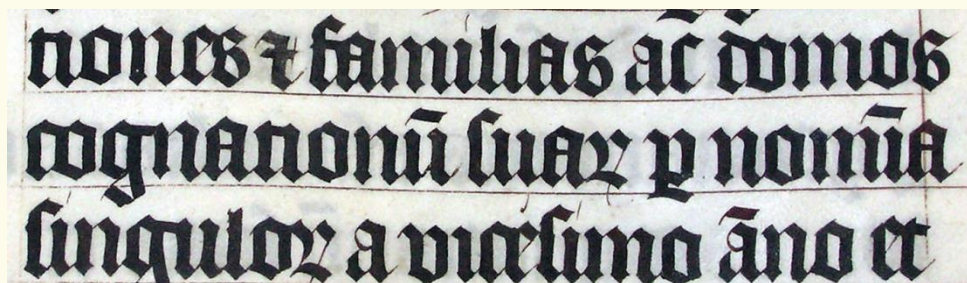
- **KAROLINSKÁ MINUSKULA (karolina)**
 - vznik za panování Karla Velikého (768-814)
 - dobře čitelná okrouhlá písmena, nejsou spojována
 - jednoduché a estetické → ovlivnilo vývoj středověkého písma a brzy zatlačilo jednotlivá národní písma

NĚKOLIK POJMŮ PRO ZAČÁTEK

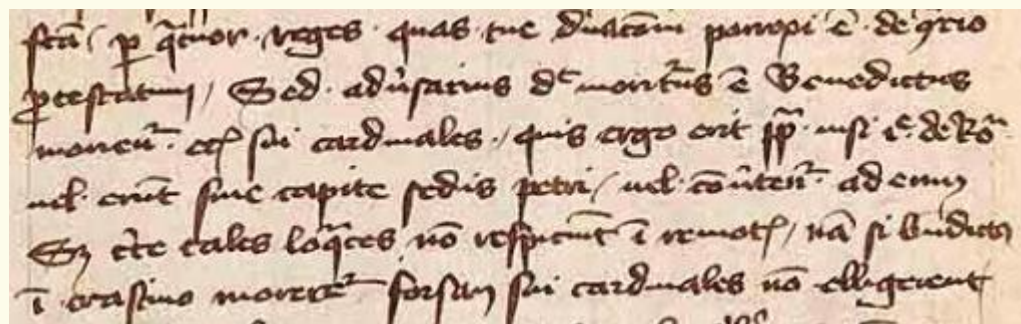
• GOTICKÉ PÍSMO (12. století)

- šikmo přeříznutý husí brk → špička umožňuje psát silné a vlasové tahy
- obloučky karoliny se začaly lámat a hrotit
- zúžená písmena a blíž u sebe
- analogie s architekturou

• GOTICKÁ KURZIVA

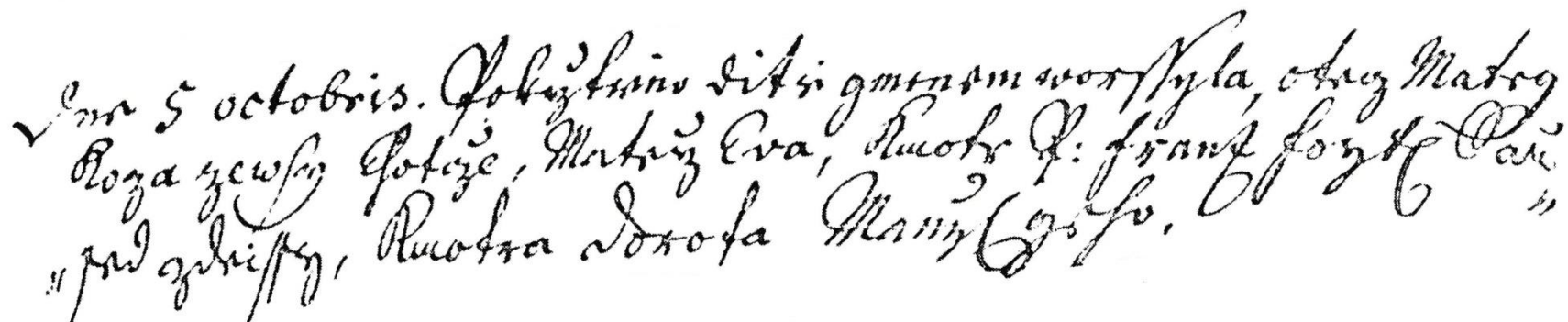
- zběžné a rychlé záznamy → plynulý tah pera, spojování písmen → kličky, smyčky, naklonění písma

NĚKOLIK POJMŮ PRO ZAČÁTEK

• NOVOGOTICKÁ KURZÍVA

- běžná novogotická kurzíva – německá verze zvaná kurent
- novogotická polokurzíva – také „kanzlei“ (=kancelář) → jednodušší písmena, náznak spojování písmen
- novogotické písmo kreslené – také „fraktura“ → iniciály, nadpisy, významná slova a věty, často špatně čitelné pro zdobnost

Dne 5 octobris. Pokřtieno ditie gmenem woessyla, otec Mateg
Koza ze wsy Chotcže, Materž Eva, Kmotr P: Frant Foytl Sau,,
„sed zdeissy, Kmotra Dorota Manž geho

Dne 5 octobris Pokřtieno ditie gmenem Woessyla, otec Mateg
Koza ze wsy Chotcže, Materž Eva, Kmotr P: Frant Foytl Sau,,
„sed zdeissy, Kmotra Dorota Manž geho

NĚKOLIK POJMŮ PRO ZAČÁTEK

- **KURENT**

- dlouho základní druh běžného německého písma
- typické hrotité spojování písmen ve slovech, rozštěpování nebo zdvojování dříků některých písmen
- vydávány příručky a učebnice pro přípravu pisařů → stabilizace písma

The image displays two examples of Kurrent script, a historical German cursive. The first word is 'Magdalena', written with a large, ornate initial 'M' and flowing, connected letters. The second word is 'Kupken', also featuring a large, decorative initial 'K' and similar cursive letterforms. The script is characterized by its 'hrotité' (pointed) connections and 'rozštěpování' (splitting) of stems, which are typical features of this historical writing style.

NĚKOLIK POJMŮ PRO ZAČÁTEK

- **Sütterlin** → konkrétní forma kurentu
 - zaveden v Prusku v roce 1915, za Výmarské republiky začal vytlačovat jiné formy kurentu a v roce 1935 se stal součástí učebního plánu
 - v roce 1941 bylo psaní němčiny novogotickým písmem zakázáno

Magdalena Kupková

Minulost nezmizela, jen čeká, až ji objevíš.

NĚKOLIK POJMŮ PRO ZAČÁTEK

- ŠVABACH
 - novogotické písmo TISKOVÉ!!

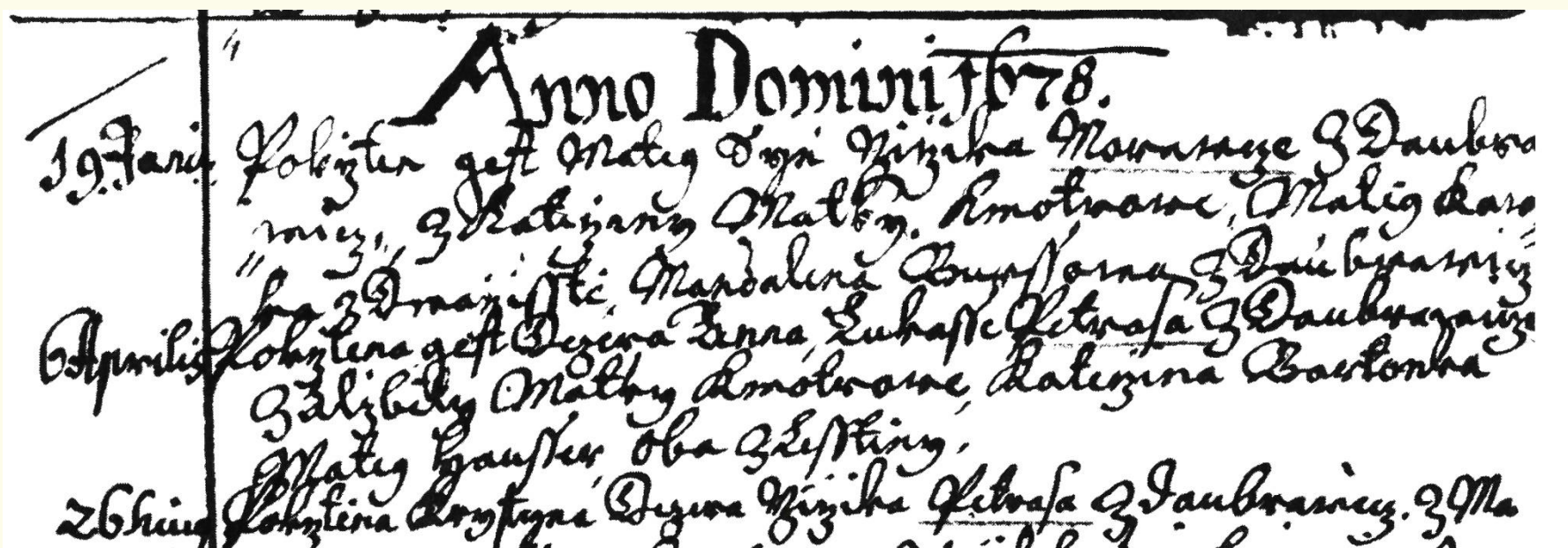
Vorlaufende Zahl der Personen Pořad. číslo osob	Name, u. zw. Familienname (Zuname), Vorname (Taufname), Adelsprädicat und Adelsrang Jméno totiž jméno rodiny (příjmení), jméno (křestné jméno), predikát šlechtický a hodnost šlechtická	Geschlecht Pohlaví		Geburtsjahr, nach Möglichkeit Monat und Tag Rok narození dle možnosti též měsíc a den	Geburtsort Místo narození	Zuständigkeit (Heimats- berechtigung), Staats- angehörigen Příslušnost (právo domovské), příslušnost státní	Glaubens- bekenntnis Vyznání náboženské	Stand Stav	Umgangs- sprache Jazyk v obcování
		männlich mužské	weiblich ženské						
I.	II.	III.		IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.

sčítací operát 1880

NĚKOLIK POJMŮ PRO ZAČÁTEK

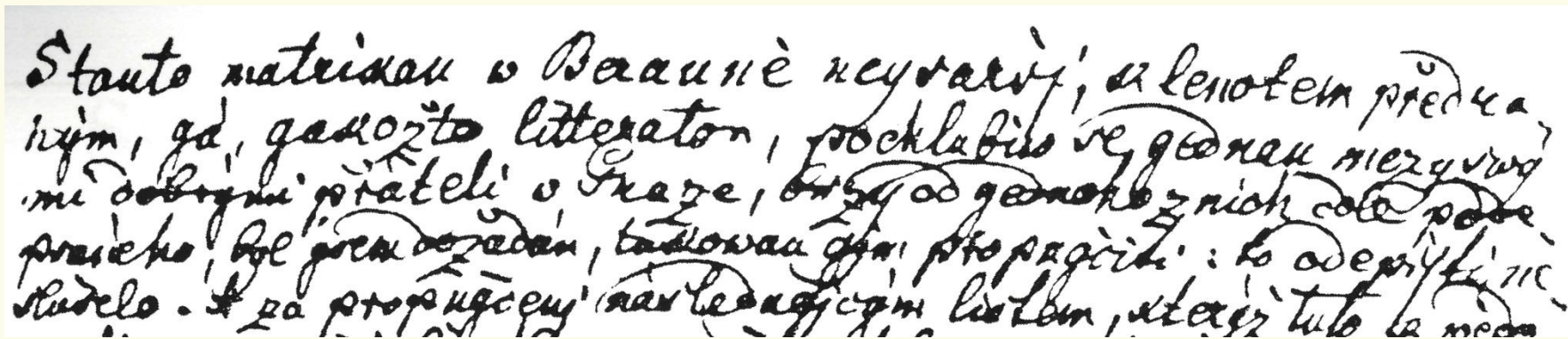
• ČESKÉ NOVOGOTICKÉ PÍSMO KURZIVNÍ

- česky psané texty 14. – polovina 19. století
- liší se od německé NGK → písmena nejsou tak štíhlá, spojnice jsou zaoblené → usnadňuje psaní i čtení
- živelný vývoj – pro české písaře nebyla vydána žádná příručka, která by určovala tvar

NĚKOLIK POJMŮ PRO ZAČÁTEK

- **HUMANISTICKÉ PÍSMO** (15. století)
 - vznik v Itálii paralelně s novogotickými písmi
 - vychází z karoliny (minuskuly) a římské kapitály (majuskuly) → okrouhlé tvary písmen
 - v souladu s renesančními přístupy odmítá lámání tahů písmen a jiné gotické manýry
 - používalo se krátce, přesto z něj vychází všechny pozdější formy

humanistická kurziva – latinka (1820)

Minulost nezmizela, jen čeká, až ji objevíš.

CO JE POTŘEBA

- zvětšení textu
- **tabulka se vzorem písma** - latinka → kurent
- tužku + papír
- slovníček starých výrazů (latina, němčina)
- poznámkový sešit pro „opakovací“ seznam běžných jmen a míst
- **TRPĚLIVOST A ODHODLÁNÍ**

Minulost nezmizela, jen čeká, až ji objevíš.

JAK NA TO

CELKOVÝ POHLED - zjistit jazyk záznamu (latina / němčina / čeština), datum a typ zápisu (křest, sňatek, úmrtí)

The image shows two pages of a historical birth register (Geburtsbuch) from 1815. The pages are handwritten and contain columns for the date of birth, the names of the child and parents, and the status of the child. The left page is for the months of July, August, and September, and the right page is for October, November, and December. The columns are labeled: Zeit der Geburt und Tauf, Monat, Tag, Dar getauft; Namen des Täuflings; Vater; Mutter; Namen Stand. The entries are written in a cursive script, and the names are often followed by a small number indicating the child's position in the family.

Zeit der Geburt und Tauf, Monat, Tag, Dar getauft	Namen des Täuflings	Vater	Mutter	Namen Stand
Julius 1815				
28	9. Anna	Carl	Anna	Leinwand
31	20. Minna	Carl	Anna	Leinwand
Augustus				
18	2. Anna	Carl	Anna	Leinwand
September				
8	7. Anna	Carl	Anna	Leinwand
October				
24	3. Minna	Carl	Anna	Leinwand
November				
27	21. Anna	Carl	Anna	Leinwand
December				
12	8. Anna	Carl	Anna	Leinwand
Januarus				
16	16. Anna	Carl	Anna	Leinwand
Februarus				
18	18. Anna	Carl	Anna	Leinwand
Martius				
13	13. Anna	Carl	Anna	Leinwand

Minulost nezmizela, jen čeká, až ji objevíš.

JAK NA TO

NAJÍT KOTEVNÍ BODY → data a čísla (nejčastěji začínám číslem domu)

The image shows a handwritten historical record, likely a church register or a family tree, organized in a grid. The grid has five main rows, each representing a month: Aprilis, Majus, Junius, Augustus, and September. Each row contains several columns of handwritten text, including names and dates. The handwriting is in a cursive script, typical of historical documents. The grid is divided by vertical lines, and the text is written in a consistent style throughout.

Month	Day	Name	Other	Name	Other	Name	Other
Aprilis	1	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	2	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	3	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	4	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	5	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	6	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	7	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	8	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	9	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	10	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	11	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	12	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	13	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	14	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	15	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	16	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	17	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	18	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	19	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	20	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	21	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	22	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	23	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	24	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	25	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	26	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	27	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	28	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	29	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	30	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	31	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	32	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	33	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	34	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	35	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	36	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	37	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	38	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	39	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	40	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	41	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	42	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	43	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	44	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	45	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	46	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	47	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	48	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	49	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	50	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	51	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	52	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	53	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	54	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	55	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	56	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	57	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	58	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	59	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	60	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	61	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	62	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	63	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	64	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	65	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	66	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	67	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	68	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	69	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	70	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	71	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	72	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	73	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	74	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	75	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	76	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	77	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	78	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	79	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	80	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	81	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	82	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	83	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	84	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	85	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	86	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	87	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	88	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	89	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	90	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	91	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	92	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	93	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	94	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	95	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	96	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	97	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	98	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	99	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1
Aprilis	100	Joachim	1	Joachim	1	Joachim	1

[illegible][illegible]

JAK NA TO

NAJÍT KOTEVNÍ BODY → data a čísla (nejčastěji začínám číslem domu)

November									
27 28	21	Josef	1-1-	Krueke	1	Marmine	1	Leinuz	Leinuz
				Leinuz		grobman		Epick	
				Leinuz		Nowiczke		+++	Leinuz
				Leinuz				Leinuz	Leinuz
				Leinuz				Leinuz	Leinuz
				Leinuz				Leinuz	Leinuz

December									
13 14	8	Leinuz	1-1-	Epick	1	Marmine	1	Leinuz	Leinuz
				Epick		grobman		Epick	
				Epick		Thanne		Epick	
				Epick				Epick	
				Epick				Epick	
				Epick				Epick	

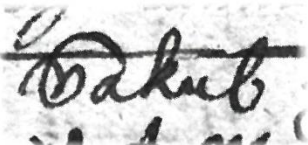
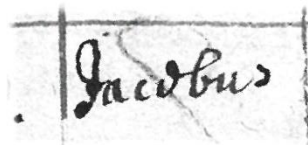
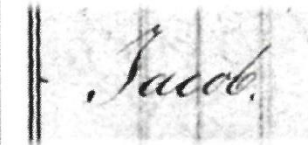
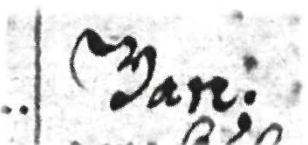
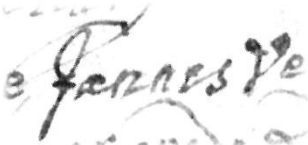
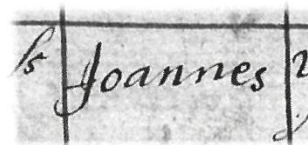
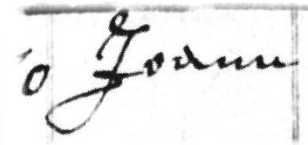
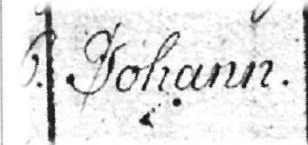
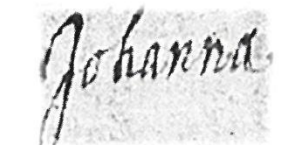
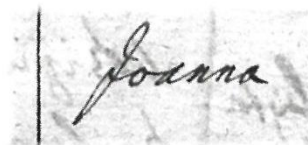
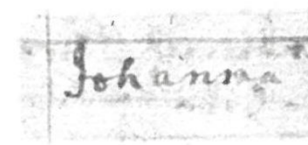
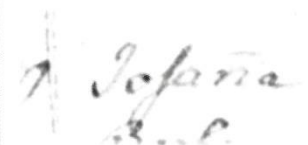
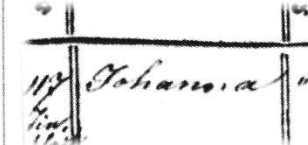
[illegible]

Minulost nezmizela, jen čeká, až ji objevíš.

JAK NA TO

VYHLEDÁNÍ JMÉNA → např. „Anna“ nebo „Jan“

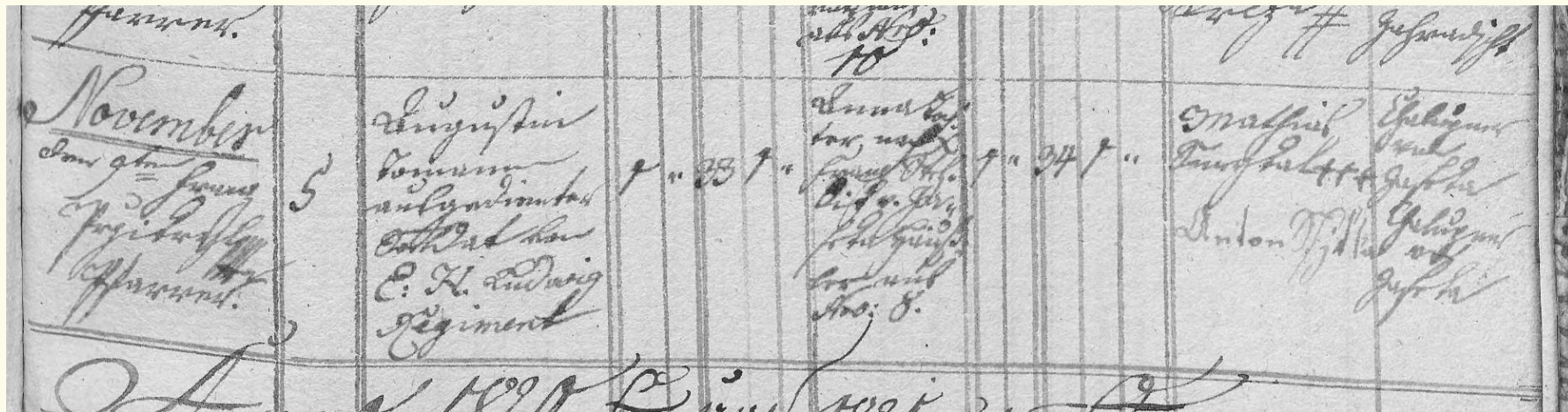
- pomůže rozluštit konkrétní tvary písmen

 (Jakub)	 (Jakub)	 (Jacobus)	 (Jakob)	 (Jacob)
		Jan		
 (Jan)	 (Jannes)	 (Joannes)	 (Joann)	 (Johann)
		Jana		
 (Johanna)	 (Joanna)	 (Johanna)	 (Johanna)	 (Johanna)

Minulost nezmizela, jen čeká, až ji objevíš.

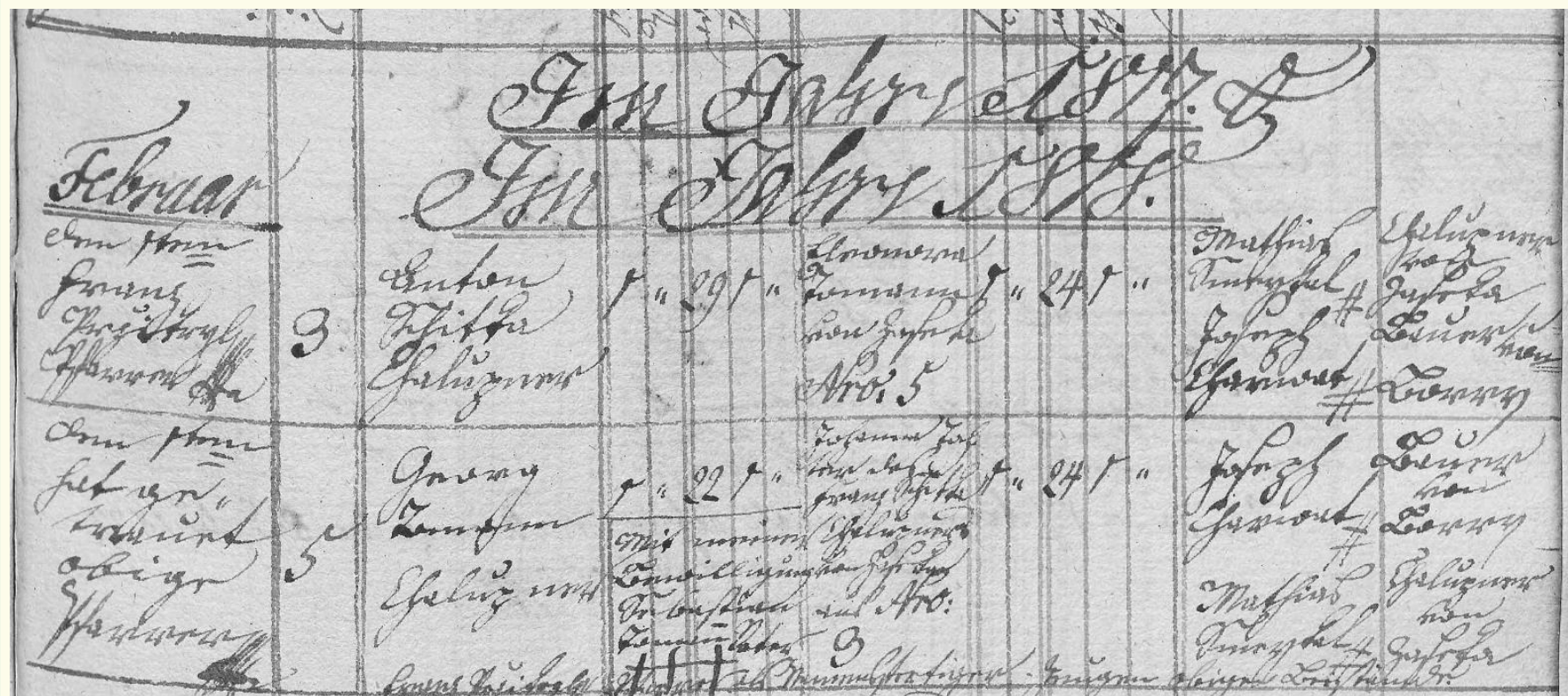
JAK NA TO

- **doslovný přepis** → přesně, co čteme (i chybné tvary), → přepis do moderní podoby
- **kontrola kontextem** - porovnání dat, jmen rodičů, kmotrů → často potvrdí správný přepis

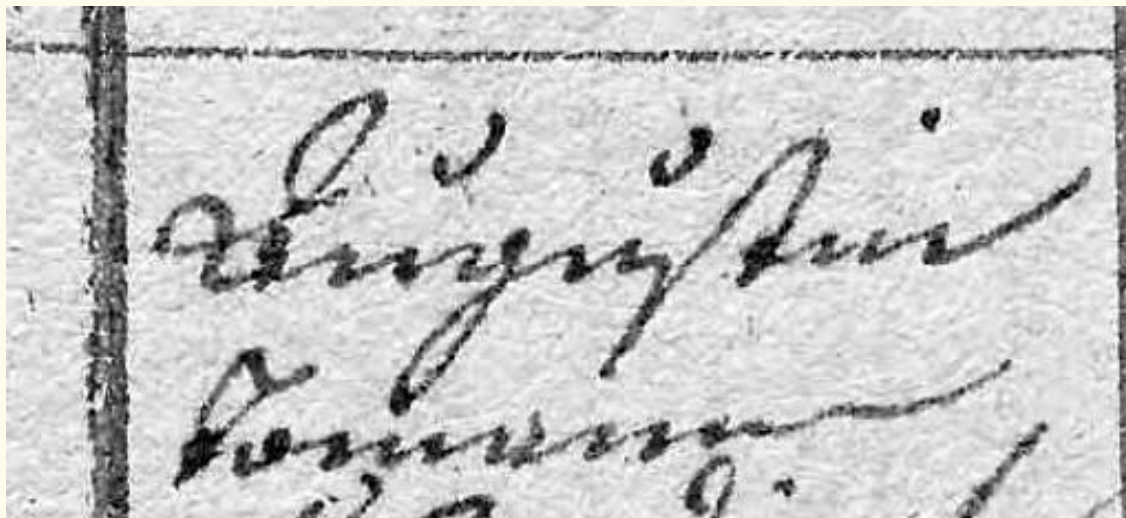
Minulost nezmizela, jen čeká, až ji objevíš.

JAK NA TO

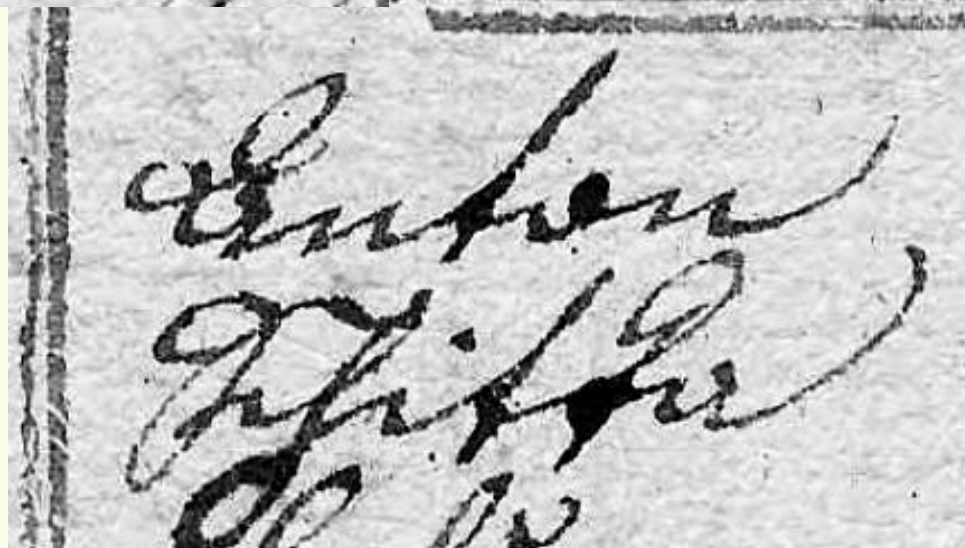

Minulost nezmizela, jen čeká, až ji objevíš.

JAK NA TO

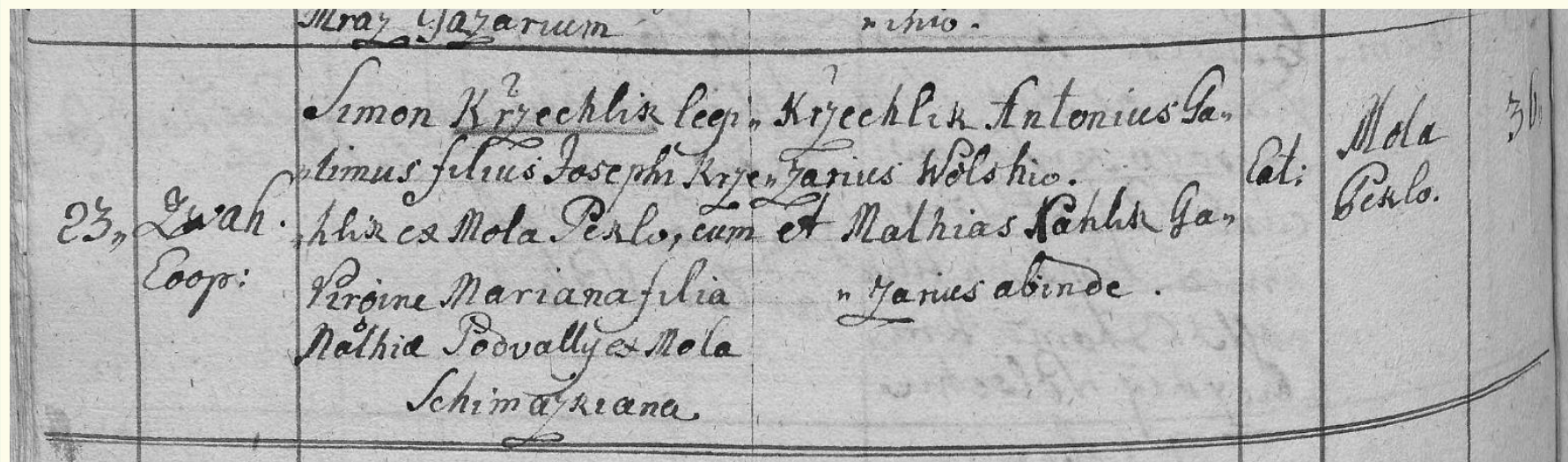
Handwritten text in cursive script, likely a signature or name, possibly 'Kupková'.

Handwritten text in cursive script, likely a signature or name, possibly 'Kupková'.

Minulost nezmizela, jen čeká, až ji objevíš.

JAK NA TO

JAK NA TO

- od novějších záznamů ke starším
- hledat opakování → stejná jména a fráze pomáhají odhadnout písmena
- glosář jmen (např. Jan = Johannes/Joannes), míst a titulků
- pokud nevím slovo hledám ho v sousedních záznamech
- „psací stroj“
- skupiny na Facebooku / fórech o paleografii a genealogii
- paleografická čítanka a učebnice čtení starých textů

Minulost nezmizela, jen čeká, až ji objevíš.

UŽITEČNÉ ODKAZY

- Schrift-Generator ([psací stroj](https://www.deutsche-handschrift.de/adsschreiben.php))

<https://www.deutsche-handschrift.de/adsschreiben.php>

Schrift - Generator
für deutsche Hand- und Frakturschriften

Zeigt die Maus auf eine Schrift, erscheinen unterhalb der weißen Ergebnisbox die ersten Sätze des Märchens "Rotkäppchen und der Wolf".

Hinweis für das kleine „s“ bei Verwendung der Schriften 1 bis 7 (ohne *)

s	→	1	kleines „s“ wird zu „Lang-s“
:	→	6	„:“ Doppelpunkt wird zu „Rund-s“ / „Abschluss-s“
Gasthau:	→	Gasthaus	

1. Wort / Text eingeben (max. 35 Zeichen) 2. gewünschte Schrift auswählen 3. ggf. Schriftgröße ändern

Die Ergebnisbox ist ein gif-Bild, welches per rechter Maustaste gespeichert werden kann.

Text: Schriftgröße: ☒ schwarz ☐ blau

Schrift *Schrift* *Schrift* *Schrift* *Schrift* *Schrift* *Schrift* *Schrift* *Schrift*

Minulost nezmizela, jen čeká, až ji objevíš.

UŽITEČNÉ ODKAZY

- www.genealogie.nka.cz

- [latinské](#)

Xber, Xbris	december, decembris	prosinec, prosince
p°	primo	z počátku
p̄	prima	první

- [německé](#)

geb. – geborene
gld. – Gulden
I. Kais. M. – Ihre kaiserliche Majestät
I.Exz. – Ihre Exzellenz

- [české](#)

Minulost nezmizela, jen čeká, až ji objevíš.

PŘÍŠTĚ...

NEJČASTĚJŠÍ CHYBY A JAK SE JIM VYHNOUT

DĚKUJI ZA POZORNOST
A NAVIDĚNOU PŘÍŠTÍ TÝDEN 😊